

Sygn. akt II ZK 46/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Marek Motuk (sprawozdawca)

SSN Paweł Wojciechowski

w sprawie dyscyplinarnej radcy prawnego T. M.
ukaranego za przewinienie dyscyplinarne stanowiące naruszenie art. 64 ust.1
ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1166; –
powoływanej dalej jako „u.r.p.”) w zw. z art. 14 ust. 1 i 2 oraz art. 61 ust. 2 Kodeksu
Etyki Radcy Prawnego w zw. z § 7 i § 11 Regulaminu zasad wypełniania obowiązku
doskonalenia zawodowego przez radców prawnych i zadań organów samorządu
służących zapewnieniu przestrzegania tego obowiązku,
po rozpoznaniu w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej w dniu 8 lutego 2023 r.,
na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. w zw. z art. 74¹ pkt 1 u.r.p.,
kasacji wniesionej przez obrońcę obwinionego,
od prawomocnego orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby
Radców Prawnych w Warszawie, z dnia 15 lipca 2020 r., sygn. akt WO-46/20,
zmieniającego orzeczenie Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego Okręgowej Izby
Radców Prawnych w Warszawie, z dnia 6 września 2019 r., sygn. akt D 67/19,

**uchyla zaskarżone orzeczenie i sprawę przekazuje Wyższemu
Sądowi Dyscyplinarnemu Krajowej Izby Radców Prawnych w**

Warszawie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

UZASADNIENIE

Orzeczeniem z dnia 6 września 2019 r. Okręgowy Sąd Dyscyplinarny Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie uznał radcę prawnego T. M. za winnego tego, że nie wypełnił obowiązku doskonalenia zawodowego i uzyskał 3,8 z wymaganych co najmniej 16 punktów szkoleniowych w cyklu szkoleniowym, który trwał od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2017 r. - czym naruszył obowiązek dbania o rozwój zawodowy poprzez kształcenie ustawiczne a także obowiązek stosowania się do uchwał organów samorządu radców prawnych, tj. popełnił czyn z art. 64 ust. 1 u.r.p. w związku z art. 14 ust. 1 i 2 oraz art. 61 ust. 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego stanowiącego załącznik do uchwały nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 22 listopada 2014 r. w sprawie Kodeksu Etyki Radcy Prawnego (dalej: KERP), w związku z § 7 i § 11 Regulaminu zasad wypełniania obowiązku doskonalenia zawodowego przez radców prawnych i zadań organów samorządu służących zapewnieniu przestrzegania tego obowiązku, stanowiącego załącznik do uchwały nr 103/IX/2015 Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 11 grudnia 2015 r. w sprawie Regulaminu zasad wypełniania obowiązku doskonalenia zawodowego przez radców prawnych i zadań organów samorządu służących zapewnieniu przestrzegania tego obowiązku (t.j. uchwała Nr 124/X/2017 Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 20 października 2017 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego uchwały w sprawie Regulaminu zasad wypełniania obowiązku doskonalenia zawodowego przez radców prawnych i zadań organów samorządu służących zapewnieniu przestrzegania tego obowiązku; dalej: „Regulamin”) tj. popełnienia przewinienia dyscyplinarnego z art. 64 ust. 1 u.r.p. w związku z art. 14 ust. 1 i 2 oraz art. 61 ust. 2 KERP i za czyn ten na podstawie art. 64 ust. 1 i art. 65 ust. 1 pkt 2 u.r.p. wymierzył mu karę nagany. W pkt. 2 obciążył obwinionego kosztami postępowania dyscyplinarnego w kwocie 2 000 złotych.

W dniu 23 grudnia 2019 r. odwołanie od orzeczenia wniósł obrońca obwinionego. Zaskarżył orzeczenie w całości oraz zarzucił mu:

1. obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 65 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 64 ust. 1 u.r.p. w zw. z art. 14 ust. 1 i 2 oraz art. 61 ust. 2 KERP w zw. z § 7 i § 11 Regulaminu, poprzez uznanie, iż brak uzyskania przez radcę prawnego punktów szkoleniowych stanowi przewinienie dyscyplinarne, za który radca prawny może podlegać odpowiedzialności dyscyplinarnej i za które może mu zostać wymierzona kara dyscyplinarna przewidziana w art. 65 ust. 1 ustawy o radcach prawnych, podczas gdy żaden przepis ustawowy nie przewiduje takiej możliwości;
2. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów postępowania, tj. art. 6 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 92 k.p.k., art. 116 k.p.k., art. 367 § 1 k.p.k., art. 370 § 1 k.p.k. oraz art. 410 k.p.k. w zw. z art. 74¹ pkt 1 u.r.p., poprzez uniemożliwienie obwinionemu swobodnej wypowiedzi i przedstawienia swojego stanowiska w toku rozprawy przed Sądem dyscyplinarnym I instancji, wielokrotne przerywanie wypowiedzi obwinionego w toku ww. rozprawy, brak protokolowania wypowiedzi obwinionego oraz członków Sądu dyscyplinarnego I Instancji pomimo wniosków obwinionego o ich zaprotokolowanie, a w konsekwencji pominięcie przebiegu ww. rozprawy i stanowiska obwinionego przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia, co stanowi o naruszeniu fundamentalnego prawa obwinionego do obrony;
3. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów postępowania, tj. art. 6 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 92 k.p.k., art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k., art. 410 k.p.k. oraz art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 74¹ pkt 1 u.r.p., poprzez brak wskazania w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia jakichkolwiek elementów stanowiska obwinionego, w tym w szczególności podnoszonych przez niego argumentów na jego obronę, co świadczy o braku rzeczywistego rozważenia stanowiska obwinionego i podnoszonych przez niego argumentów, a tym samym o braku rozważenia wszystkich istotnych w sprawie okoliczności i braku oparcia zaskarżonego orzeczenia o całokształt okoliczności i dowodów sprawy, a co jednocześnie przesądza o naruszeniu fundamentalnego prawa obwinionego do obrony;
4. mający wpływ na treść orzeczenia błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia, polegający na przyjęciu,

iż obwiniony nie wypełnił obowiązku doskonalenia zawodowego z tego tylko względu, iż obwiniony uzyskał 3,8 z 16 wymaganych punktów szkoleniowych, podczas gdy okoliczności sprawy wskazują, iż obwiniony wypełnił powyższy obowiązek w inny sposób;

5. mający wpływ na treść orzeczenia błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia, polegający na przyjęciu, że czyn obwinionego charakteryzuje się społeczną szkodliwością w stopniu większym niż znikomy, podczas gdy prawidłowa ocena materiału dowodowego prowadzi do wniosku, że całokształt okoliczności podmiotowo-przedmiotowych towarzyszących zachowaniu obwinionego przemawia za oceną ładunku społecznej szkodliwości czynu popełnionego przez obwinionego jako znikomego;
6. rażąca niewspółmierność kary, polegająca na orzeczeniu wobec obwinionego kary nagany, podczas gdy uzyskanie przez obwinionego zaledwie 3,8 punktów szkoleniowych nie sposób uznać za zachowanie naganne, w tym w szczególności biorąc pod uwagę brak jakichkolwiek przewinień dyscyplinarnych obwinionego w przeszłości oraz inne formy doskonalenia zawodowego podejmowane przez obwinionego, jak również mając na względzie pominięte przez Okręgowy Sąd Dyscyplinarny stanowisko Rzecznika Dyscyplinarnego, który wnioskował o orzeczenie wobec obwinionego kary łagodniejszej;
7. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów postępowania, tj. art. 7 k.p.k., art. 14 k.p.k., art. 92 k.p.k., art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k., art. 410 k.p.k. oraz art. 424 § 1 pkt 1 § 2 k.p.k. w zw. z art. 74¹ pkt 1 u.r.p., poprzez brak przywołania w treści zaskarżonego orzeczenia, o jaką karę dla obwinionego wnioskował Rzecznik Dyscyplinarny, przy jednoczesnym orzeczeniu wobec obwinionego kary surowszej niż wnioskowana przez Rzecznika oraz braku jakiegokolwiek uzasadnienia takiej decyzji przez Sąd dyscyplinarny I instancji, co świadczy o dowolnym, arbitralnym i oderwanym od okoliczności sprawy rozstrzygnięciu Sądu dyscyplinarnego I instancji;
8. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów postępowania, tj. art. 76 ust. 2 u.r.p. w zw. z § 1 ust. 1 pkt 1 i 2 uchwały nr 86/IX/2015 Krajowej

Rady Radców Prawnych z dnia 20 marca 2015 roku w sprawie określenia wysokości zryczałtowanych kosztów postępowania dyscyplinarnego, poprzez zasądzenie wobec obwinionego rażąco zawyżonych kosztów postępowania pomimo braku skomplikowania przedmiotowej sprawy i w oderwaniu od faktycznych kosztów tego postępowania, co w istocie wskazuje na zastosowanie wobec obwinionego dodatkowej kary finansowej nieprzewidzianej prawem.

Na podstawie tak skonstruowanych zarzutów skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i umorzenie postępowania, na podstawie art. 74¹ pkt 1 u.r.p. w zw. z art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k.

Wyższy Sąd Dyscyplinarny Krajowej Izby Radców Prawnych w Warszawie orzeczeniem z dnia 15 lipca 2020 r., sygn. akt WO-46/20:

1. zmienił zaskarżone orzeczenie w pkt 1 w ten sposób, że wymierzył zamiast kary nagany, karę upomnienia;
2. zmienił zaskarżone orzeczenie w pkt 2 w ten sposób, że obniżył wysokość zasądzonych od obwinionego kosztów postępowania dyscyplinarnego przed Okręgowym Sądem Dyscyplinarnym OIRP w Warszawie z kwoty 2000 zł na kwotę 1000 zł;
3. w pozostałym zakresie utrzymał zaskarżone orzeczenie w mocy;
4. zasądził od obwinionego koszty postępowania odwoławczego przed Wyższym Sądem Dyscyplinarnym w kwocie 1 250 na rzecz Krajowej Izby Radców Prawnych w Warszawie.

Od powyższego prawomocnego orzeczenia kasację wywiodła obrońca obwinionego zaskarżając je w całości oraz zarzucając mu:

„rażące naruszenia prawa procesowego, które mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, t.j. art. 6 k.p.k., art. 84 § 1 k.p.k., art. 117 § 1 k.p.k. oraz art. 140 k.p.k. w zw. z art. 74¹ pkt 1 ustawy o radcach prawnych, a także art. 64 ust. 4 ustawy o radcach prawnych oraz art. 42 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, polegające na pominięciu ustanowionego w sprawie obrońcy obwinionego w toku postępowania przed Wyższym Sądem Dyscyplinarnym, w tym w szczególności brak zawiadomienia obrońcy o rozprawie przed tym sądem, a tym samym -

pogwałcenie podstawowego, fundamentalnego prawa do obrony obwinionego, w tym prawa do korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym.”

Na podstawie tak skonstruowanego zarzutu skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy Wyższemu Sądowi Dyscyplinarnemu Krajowej Izby Radców Prawnych w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja obrońcy obwinionego jest oczywiście zasadna, co uprawniało do jej uwzględnienia na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Z akt sprawy o sygn. 67/19 wynika, iż radca prawny T.M. w postępowaniu przed Okręgowym Sądem Dyscyplinarnym Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie nie był reprezentowany przez obrońcę, lecz osobiście uczestniczył w rozprawie i podejmował czynności procesowe w sprawie. Po wydaniu orzeczenia obwiniony w dniu 15 grudnia 2019 r. udzielił pisemnego upoważnienia do obrony radcy prawnemu N. J., które zostało dołączone do akt spraw jako załącznik do sporządzonego przez nią odwołania. W dniu 4 lutego 2020 r. obrońca została pisemnie powiadomiona o przyjęciu odwołania i przesłaniu go wraz aktami sprawy do Wyższego Sadu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych.

Obrońca radca prawny N. J. nie została powiadomiona o terminie rozprawy odwoławczej przed Wyższym Sądem Dyscyplinarnym Krajowej Izby Radców Prawnych wyznaczonej na 15 lipca 2020 r., która odbyła się bez jej udziału i została zakończona wydaniem prawomocnego orzeczenia. Z protokołu rozprawy wynika, iż na rozprawę nie stawił się także obwiniony T. M., który został prawidłowo zawiadomiony o terminie rozprawy. Obrońcy nie został też doręczony odpis wydanego przez sąd odwoławczy orzeczenia.

W świetle powyższych ustaleń sąd odwoławczy procedując pod nieobecność obrońcy niezawiadomionego o terminie rozprawy rażąco naruszył przepisy prawa procesowego, a w szczególności art. 117 § 1 i 2 k.p.k., który zgodnie z art. 74¹ u.r.p ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym. W myśl powołanego przepisu, uprawnionego do udziału w czynności procesowej zawiadamia się o jej czasie i miejscu, zaś w razie jego niestawiennictwa czynności

nie przeprowadza się, jeżeli brak jest dowodu, że uprawniona osoba nie została o niej powiadomiona. Uprawniona do wzięcia udziału w czynności jest strona procesowa, jej przedstawiciel procesowy oraz inna osoba, której ustawa przyznaje uprawnienie do wzięcia udziału w określonej czynności procesowej (J. Skorupka [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1-166, red. R. A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017, art. 117).

Rację ma też skarżąca, iż brak zawiadomienia o terminie rozprawy i niemożność jej udziału w niej skutkowało także rażącym naruszeniem zasady prawa obwinionego do obrony wyrażonej w art. 6 k.p.k., mającego również podstawę konstytucyjną w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, zgodnie z którym każdy, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania i ma ono wymiar nie tylko formalny, lecz także materialny (zob. wyrok TK z 17.02.2004 r., SK 39/02, OTK ZU 2004/2A, poz. 7; orzeczenie TK z 20.10.1992 r., K 1/92, OTK 1992/2, poz. 23; postanowienie TK z 10.03.2009 r., Ts 231/07, OTK-B 2009/2, poz. 122; postanowienie TK z 23.05.2005 r., Ts 213/04, OTK-B 2005/3, poz. 141).

W realiach niniejszej sprawy obwiniony skorzystał wprawdzie z formalnego prawa do obrony ustanawiając w sprawie obrońcę, lecz został pozbawiony prawa do obrony materialnej, albowiem obrońca ten nie mógł wykonywać czynności obrończych na jego korzyść na rozprawie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowany jest pogląd, iż prawo to jest zachowane tylko wówczas, gdy w czasie rozprawy obrońca oskarżonego ma realną i pełną możliwość podejmowania w interesie oskarżonego wszystkich możliwych i koniecznych czynności oraz składania oświadczeń. Sytuację, w której okoliczności konkretnej sprawy wskazują, że w określonym fragmencie rozprawy obrońca oskarżonego nie mógł przedsięwziąć działań korzystnych dla oskarżonego, uznać należy za równoważną z tą, w której oskarżony nie ma obrońcy w procesie karnym albo obrońca nie bierze udziału w czynności, w której jego udział jest obowiązkowy (wyrok SN z dnia 15.01.2008 r., V KK 190/07, OSNKW 2008, nr 2, poz. 19).

Stwierdzone rażące naruszenie przepisów prawa procesowego niewątpliwie mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia sądu odwoławczego, albowiem

osobiste przedstawienie przez obrońcę na rozprawie stosownej argumentacji mogło skutkować uznaniem zarzutów podniesionych w odwołaniu za zasadne.

Z tych względów, Sąd Najwyższy orzekł o uchyleniu zaskarżonego orzeczenia oraz przekazaniu sprawy Wyższemu Sądowi Dyscyplinarnemu Krajowej Izby Radców Prawnych w Warszawie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Rozpoznając ponownie sprawę sąd odwoławczy winien prawidłowo zastosować przepis art. 117 § 1 k.p.k. zawiadamiając obrońcę i wszystkie inne osoby uprawnione o terminie rozprawy, mając przy tym na względzie treść § 2 tegoż przepisu.